

Aan zigzagbeleid overheid kleven risico's

Michiel Herweijer, hoogleraar bestuurskunde aan de Radboud Universiteit Nijmegen –
29/11/12, 22:01

© anp. Kabinet-Rutte II gaat met koningin op de foto.

opinie Door de regeringswissel zijn veel plannen veranderd, sommige al drie keer. Dat maakt burgers en bedrijven kopschuw.

Nog nooit is het zo onzeker geweest wat onze verschillende overheden in het komend begrotingsjaar gaan doen. Gemeenten en provincies hebben weliswaar de nieuwe begroting al vastgesteld, maar voor hun inkomsten en (gedecentraliseerde) taken zijn zij afhankelijk van wat 'Den Haag' beslist. Dat er in de komende rijksbegroting nog open eindjes zitten, is geen wonder. Er werd onder drie politieke gesternten aan gesleuteld: in de winter door het minderheidskabinet (VVD-CDA); in de lente door de regenboogcoalitie (Kunduz); en deze herfst door een meerderheidscoalitie (Rutte II) met de PvdA erbij.

Het besluit van Rutte I om na het wegvallen van de gedoogsteun tussentijds verkiezingen uit te schrijven, is goed uitgevallen. Er zit weer een meerderheidscoalitie, en ook nog eens uit het politieke midden. De gematigde keuze van het electoraat heeft de middelgrote EU-lidstaat behoed voor een langdurige formatie. Binnen twee maanden lag er een regeerakkoord: geen Belgische toestanden. Nu de krediet-, schulden- en eurocrisis zich al vijf jaar voortsleept, is het beslist praktisch dat de ministers wanneer ze uit Brussel terugkomen niet meer voor een medeparaaf zijn aangewezen op een populistische gedoogpartner.

De tussentijdse kabinetswissel van dit jaar heeft echter een keerzijde. Er waren meer buiteffecten dan bij andere kabinetswisselingen. Zo werd de pensioengerechtigde leeftijd dit jaar liefst drie keer gewijzigd. De langstudeerboete waarop mijn studenten hun studiegedrag hebben afgestemd, werd alweer afgeschaft terwijl hij net dit collegejaar zou worden ingevoerd. Groene subsidies zoals voor zonnepanelen en biovergisters kwamen en gingen. Begin dit jaar werd nog gemikt op 14 procent duurzame energieopwekking in 2020, nu is 16

procent de ambitie. En de hypotheekrenteaftrek is dit jaar al twee keer gewijzigd, waarbij de woningconsument nu maar moet hopen dat dit de laatste wijziging was.

Aan zulk zigzagbeleid kleven risico's. Personen of instellingen die worden verrast door onverwachte bezuinigingen zullen een beroep doen op het zogeheten vertrouwensbeginsel. Zij vechten de aangekondigde maatregel aan bij de bestuursrechter. Soms met succes. Deze protesten krijgen media-aandacht. Zo ontstaat al snel het beeld dat toezeggingen van de overheid een beperkte houdbaarheid hebben, met dito gezagsverlies. Het maakt burgers en bedrijven onzeker en ze stellen een voorgenomen investering nog even uit.

Een ander risico is dat langetermijnprojecten die aanhoudende aandacht vergen, worden stilgelegd omdat de rijksoverheid tijdelijk geen financiële middelen vrij kan maken. In de vorige kabinetsperiode (2010-2012) was er bijvoorbeeld minder rijksgeld voor de ontwikkeling van de ecologische hoofdstructuur. De provincies waren in dit geval echter in staat om zorg te dragen voor continuïteit in de natuurontwikkeling. Dat een andere overheid in staat en bereid is de scherven op te ruimen, is echter niet vanzelfsprekend.

Bij veel innovatieprojecten doen overheden tegenwoordig een beroep op marktpartijen en kennisinstellingen. Wanneer de rijksoverheid op haar bijdrage aan innovatieprojecten beknipt, neemt bij deze private partijen ook het animo af om hun toezeggingen na te komen. Voor je het weet wordt zo een project gestaakt voordat de exploitatiefase is bereikt: Minister Dijsselbloem van financiën heeft nu een heel jaar de tijd om de begroting voor 2014 voor te bereiden.

Hoewel de liberalen en sociaal-democraten nog geen gemeenschappelijke visie hebben gepresenteerd, zal die er snel komen, voorspel ik. Al was het maar om nieuwe buiteffecten zoals met de zorgpremie te voorkomen en om de andere middenpartijen in de Eerste Kamer ervan te overtuigen dat het voorgestelde beleid deugdelijk is onderbouwd en goed is doorgerekend.